

מראה מקום

בַּאֲחַד בַּתְּשַׁרְי רֵאֵשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים וְלַשְּׁמִיטִין
 א' בַּתְּשַׁרְי הוּא תְּחִלַּת הַשָּׁנָה לְמִנְיָן שְׁנוֹת מַלְכֵי הַגּוֹיִם, לְדִינֵי שְׁמִיטָה
 ע"א, רמב"ם הלכות בכורות פרק ז הלכה ו, סמג עשין ריב. **באחד בתשרי**. ירושלמי פרק א הלכה ב. **לשנים**. בבלי
 ע"א. **ולשמיטין וליובלות**. בבלי ח ע"ב, רמב"ם הלכות שמיטין פרק ד הלכה ט ופרק י הלכה ד, סמג עשין קמו

משנה סדרה

מַעֲשָׂרִים מִשָּׁנָה לַחֲבֵרְתָּהּ, נִלְמַד מִמַּעֲשֵׁר דָּגָן, מִקִּישִׁים
 אוֹתוֹ לְגַמְרֵי לְמַעֲשֵׁר דָּגָן גַּם לְעֵינָן זְמַנּוֹ, שְׂרָאֵשׁ הַשָּׁנָה
 שְׁלוֹ הוּא א' בַּתְּשַׁרְי י"ח.

(ג) **בַּאֲחַד בַּתְּשַׁרְי הַל רֵאֵשׁ הַשָּׁנָה** לְעֵינָן חֲמִשָּׁה דִּינֵים
 שׁוּנִים, **לְשָׁנִים** - לְמִנּוֹת שָׁנָה חֲדָשָׁה לְמִלְכָּה מִמְּלַכֵי אַמּוֹת
 הָעוֹלָם י"ח, שְׁחֻכְמִים תִּקְנּוּ לְאַזְרִיחִים הַנִּמְצָאִים תַּחַת
 שְׁלִטוֹן מִלְכָּה גוֹי, לְצִיָּן אֶת תְּאֲרִיד הַשְּׁטֵר עַל פִּי שְׁנוֹת
 שְׁלִטוֹן הַמִּלְכָּה, מִפְּנֵי שְׁלוֹם עִם הַמְּלָכוֹת י"ח, וְתִקְנּוּ לְמִנּוֹת

הערות משנה סדרה

(יד) גמרא שם. (טו) בגמרא (ג ע"א) למדו מפסוקים שלמלכים של אומות העולם לא מונים מראש חדש ניסן. וביארו התוספות (שם ד"ה מכלל) שמאחר שאחד בתשרי הוא ראש השנה לענין הרבה דברים, מסתבר למר שיום זה הוא גם ראש השנה למלכי אומות העולם. (טז) כתב רש"י (גיטין פ ע"א ד"ה משום שלום) עושים כן כדי שיחשבו שמתוך שהם חשובים בעינינו, לכן אנו מזכירים שמוותיהם בשטרותינו. וראה במדור שיטות, שנחלקו הראשונים האם באופן שלא ציינו בשטר את שנות המלך השטר נפסל, וכן נחלקו האם תקנה זו נאמרה בכל השטרות או רק בגיטין. (יז) הטעם לתקנה זו, הוא כדי שלא יטעו במנין השנים, שפעמים שלא זוכרים את יום תחילת שלטון המלך ועלולים לבוא לידי טעות, וכמו ששינוי בתחילת המשנה לגבי מלכי ישראל. עוד שתי דעות הובאו בגמרא (ח ע"א), לאיזה ענין מנתה המשנה את תשרי לראש השנה. והבא במדור שיטות. (יח) ראה בארוכה את חשבון השנים במדור מושגים. (יט) רש"י ב ע"א ד"ה לשמיטין וליובלות. (כ) בגמרא (ח ע"ב) מבואר שנלמד בגזירה שוה, שנאמר לענין שמיטה (ויקרא כה, ד): "ובשנה השביעית וגו', ונאמר לגבי ראש השנה (דברים יא, יב): "עניי ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה" - וכשם שראש השנה הוא בא' תשרי, כך ראש השנה לענין השמיטה הוא בא' תשרי. וראה במדור עיונים מדוע נקט רש"י שא' תשרי הוא ראש השנה לענין עבודת הארץ, והלא יש איסור לעבוד את האדמה עוד לפני ראש השנה.

שנו חכמים

באחד בתשרי ראש השנה. תשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות
 לנטיעה וליקות ולמעשרות ולנדרים, כיצד לשנים ולשמיטין וליובלות, אין
 מתחילין למנות לשנים ולשמיטין וליובלות אלא מתשרי. (מספספה פק 6 הלכ 1)
 כתיב (שמות יב, ב) "החודש הזה לכם ראש חדשים", לכס הוא ראש ואינו
 ראש לא לשנים, ולא לשמיטים, ולא ליובלות, ולא לנטיעות, ולא לירקות.
 [ויטלמי פק 6 הלכ 6]

לשנים. תניא, רבי אליעזר אומר, בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות,
 בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל ותנה,
 בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו
 במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עמדין ליגאל. רבי יהושע אומר, בניסן נברא
 העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה
 נפקדה שרה רחל ותנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה
 בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל. [נגל
 ח ע"א, י ע"ב]

תניא, רבי אליעזר אומר, מנין שבתשרי נברא העולם, שנאמר (בראשית א,
 יא) "ויאמר אלהים תרשא הארץ ורשא עשב מוריע ורע עץ פריה". איהוה חדש
 שהארץ מוציאה דשאים ואילן מלא פירות, הו אומר זה תשרי, ואותו הפרק
 זמן רביעה היתה, וירדו גשמים וצימחו, שנאמר (בראשית ב, ו) "ויאד הלה
 ע"א, רבי יהושע אומר, מנין שבניסן נברא העולם, שנאמר (בראשית א, יב) "ותוצא הארץ רשא עשב מוריע ורע עץ פריה". איהוה חדש
 שהארץ מלאה דשאים ואילן מוציא פירות, הו אומר זה ניסן, ואותו הפרק זמן בהמה וחיה ועוף שמדווגין זה אצל זה, שנאמר (תהלים סה, יד) "לבשו
 כרים הצאן" וגו'. [נגל ט 6]

שינויי נוסחאות

וְלִיּוּבִלוֹת, לְנִטְיֵעָה וְלִירִקוֹת: בַּאֲחַד בְּשַׁבָּת,
 וְיּוּבֵל, לְמִנְיָן שְׁנוֹת עֶרְלָה, וְלִמַּעֲשֵׁר הַיְרֻקוֹת. א' בְּשַׁבָּט הוּא
 לנטיעה.
 במשניות דפוס
 פיזרו ובמשנה
 שבירושלמי ובכתב
 יד מינכן הגרסא 'ולנטיעה' בוא"ו.

שני פרק א הלכה ב, סמג עשין קלו, טור ושו"ע יו"ד סימן שלא סעיף נו וסעיף קכה. **באחד בשבט**. בבלי די ע"א.

משנה סדרה

וְכֵן לְיּוּבִלוֹת - שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים בְּמַחְזֹר הַשָּׁנִים שְׁהִיּוּ
 סוֹפְרִים מִיּוֹם שְׁנַחֲלָקָה הָאָרֶץ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהֵינּוּ לְאַחַר
 שְׁבַע שְׁמִיטוֹת, גַּם שָׁנָה זוֹ אַסוּרָה בְּעֹבֹדַת הָאֲדָמָה, וְאִף
 הַיְיָנִים הַנוֹהֲגִים בָּהּ מִתְּחִילָה וּמִסְתַּיְמָמִים בְּא' בַּתְּשַׁרְי י"א.
 וְכֵן לְנִטְיֵעָה - לְעֵנְיָן אֲסוּר עֶרְלָה, שְׁפָרוֹת הָאֵילָן הַגְּדֹלִים
 בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָרָאוּנוֹת לְנִטְיֵעַת הָעֵץ, אַסוּרִים
 בְּאֲכִילָה וְהִנְאָה. וּמִשְׁמִיעָה מִשְׁנֵתָנוּ שְׁמִיד בְּא' בַּתְּשַׁרְי
 נֶחֱשָׁב שֶׁהַשְּׁלִים הָעֵץ אֶת שְׁנֵתוֹ הָרָאוּשׁוּנָה. אָמְנָם זְהוּ

רַק לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם י"ב מִזְמַן שְׁנַחֲלָטוּ שְׁרָשֵׁי בְּאֲדָמָה,
 דְּהֵינּוּ עֵץ שְׁנִטַּע עַד ט"ו בְּאָב רֵאֵשׁ הַשָּׁנָה שְׁלוֹ הוּא
 א' בַּתְּשַׁרְי י"ח, שְׁפָן נִדְרָשִׁים שְׁבוּעִים עַד לְקִלְיִת
 הַשְּׂרָשִׁים בְּאָרֶץ י"ח וְעוֹד שְׁלוֹשִׁים יוֹם שָׁל חֲדָשׁ אֶלּוּל
 נֶחֱשָׁבִים הֵם לְשָׁנָה י"ח, וְעַל פֶּן בְּא' בַּתְּשַׁרְי מוֹנִים לוֹ
 שָׁנָה שְׁנֵי שָׁל עֶרְלָה י"ח.

וְלִירִקוֹת - לְעֵנְיָן שְׁנַחֲשָׁב א' בַּתְּשַׁרְי שָׁנָה חֲדָשָׁה לְגַבֵּי
 הַתְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת שֶׁל הַיְרֻקוֹת וְדִין זֶה נוֹגֵעַ לְעֵנְיָן שְׁנֵי

הערות משנה סדרה

(כא) בגמרא (ח ע"ב) מובא שמשנתנו כדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, הסובר שבא' בתשרי מתחיל שחרור העבדים, אולם דעת חכמים שהעבדים משתחררים בעשרה בתשרי. וכתב בחידושי הר"ן (שם ד"ה יובלות) שודאי עיקר דין היובל שנוהג כל השנה הוא שאסור בעבודת קרקע, ואיסור זה מתחיל מראש השנה כשמיטה, ולכן נקרא 'ראש השנה', אך מאחר שהדינים המיוחדים ליובל אינם חלים אלא ביום הכיפורים, לכן סוברת הגמרא שאין נכון לתנא לומר שבאחד בתשרי הוא ראש השנה, שהרי עיקר שם יובל ניתן משום שילוח העבדים, שיובל הוא השופר המכריז על קריאת דרוה, ולכן העמידה הגמרא את משנתנו כרבי ישמעאל. והתבאר ביתר הרחבה במדור שיטות. (כב) ובזה שונה דיני מהמלכים, ראשונה, אך לענין פקיעת האיסור, נקבע דיני לפי בשבט. וראה עוד במדור שיטות, שנחלקו הראשונים האם דין זה נאמר רק באופן שלא עברו שלש שנים שלמות, כגון שנטע ארבעים וארבעה ימים לפני ראש השנה, או שגם אם עברו שלש שנים שלמות, לא פוקע האיסור עד שבת. (כג) רמב"ם (בפירוש המשנה) אמנם במסכת שביעית (פרק ב משנה ו) נחלקו תנאים מהו שיעור ההומן לקליטת הנטיעה בקרקע, לדעת תנא קמא שלשים יום, ולדעת רבי יהודה שלשה ימים, ולדעת רבי יוסי ורבי שמעון שבעיים. (כד) רמב"ם (בפירוש המשנה). בגמרא (י ע"א) מובא שכך היא דעת רבי אליעזר, אך דעת רבי מאיר היא שיום בשנה נחשב שנה. ראה בגמרא (י ע"ב) מהו המקור מן התורה לכל אחת מן השיטות. (כה) בגמרא (ט ע"ב) מבואר שנלמד בגזירה שוה, שנאמר לענין ערלה (ויקרא יט, כג): "שלש שנים יהיה לכם ערלים", ובפסוק אחריו נאמר: "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש", ונאמר לגבי ראש השנה (דברים יא, יב): "עניי ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה" - כשם שראש השנה הוא בא' תשרי, כך ראש השנה לענין טע רבעי הוא בא' תשרי, והוא הדין לערלה הנזכרת עמה.

סדר הדורות

מתלמידיו הם, בנו רבי אלעזר והביא בשמו מדברי תורתו ושמעותיו;
 רבנו הקדוש והיה לומד אצלו תורה בתקוע; רבי אבא, רבי יונתן בן עסמי
 ויהודה בן גרים.

מקום התאספות רבי שמעון וחבריו לעסוק בקבלה היה מכונה אידרא,
 ובו נתקבצו ולמדו רבי שמעון והתבראי קדישא שמתנה עשרה חברים. הוא
 ובנו רבי אלעזר, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי
 חזקיה בר רב, רבי חייא, רבי יוסי ורבי ייסא, ונתדבקו שם בדביקות עצומה
 עד שפניהם היו מאירים כשמש.

שנו חכמים

ליובלות. תניא, ויקדשתם את שנת החמשים שנה" (ויקרא י, ה) מה תלמוד
 לומר, לפי שנאמר "ביום הכיפורים", יכול לא תהא מתקדשת אלא מיום
 הכיפורים ואילך, תלמוד לומר "ויקדשתם את שנת החמשים", מלמד שמתקדשת
 והולכת מתחילתה, מכאן אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא,
 מראש השנה עד יום הכיפורים לא היו עבדים נפטרין לבתיהן ולא משתעבדין
 לאדוניהם, אלא אוכלין ושותין ושחמין ועטרותיהן בראשיהן. כיון שהגיע
 יום הכיפורים, תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן, ושדות חזרות
 לבעליהן. [נגל ח ע"ב]

תניא, "יובל היא" (שם פסוק י"א), מה תלמוד לומר, לפי שנאמר וקדשתם
 את שנת החמשים, יכול כשם שמתקדשת והולכת מתחילתה כך מתקדשת והולכת בסופה, ואל תתמה, שהרי מוסיפין מחול על קדש, תלמוד לומר "יובל
 היא שנת החמשים", שנת החמשים אתה מקדש, ואי אתה מקדש שנת החמשים ואחת. [נגל ח ע"ב]
 תנו רבנן, (שם פסוק י"ו) "יובל היא", אף על פי שלא שטטו, אף על פי שלא תקעו. יכול אף על פי שלא שלחו, תלמוד לומר "היא", דברי רבי יהודה. רבי
 יוסי אומר, "יובל היא", אף על פי שלא שטטו, אף על פי שלא שלחו. יכול אף על פי שלא תקעו, תלמוד לומר "היא". וכי מאחר שמקרא אחד מרבה
 ומקרא אחד ממעט, מפני מה אני אומר "יובל היא" אף על פי שלא שלחו ואין יובל אלא אם כן תקעו, לפי שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים ואי אפשר
 לעולם בלא תקיעת שופר. דבר אחר, זו מסורה לבית דין, וזו אינה מסורה לבית דין. [נגל ט ע"ב]

דְּבָרִים; א. **שְׁאִין הַפְּרִישׁ תְּרוֹמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת מִיִּרְקוֹת שְׁנַלְקָטוּ לַפְּנֵי א' בְּתִשְׂרִי עַל יִרְקוֹת שְׁנַלְקָטוּ אַחַר א' בְּתִשְׂרִי ב**. ב. **לַעֲנִין קְבִיעַת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר, אִם הוּא שְׁנַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי אוֹ שְׁנַת מַעֲשֵׂר עֲנִי, שְׁבַשְׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה; הַרְבִּיעִית וְהַחֲמִישִׁית לְשִׁמְיטָהּ, מִפְּרִישִׁים חוּץ מִתְרוּמָהּ לַכֹּהֲנִים וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן לְלוֹאִים, גַּם מַעֲשֵׂר שְׁנִי**

משנה סדורה

שְׁהִיו אוֹכְלִים בִּירוּשָׁלַיִם, וּבַשְּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית וְהַשְּׁשִׁית בְּמִקוֹם מַעֲשֵׂר שְׁנִי הִיוּ מִפְּרִישִׁים מַעֲשֵׂר עֲנִי לַעֲנִיִּים, וְיִרְקוֹת שְׁנַלְקָטוּ לַפְּנֵי א' בְּתִשְׂרִי שֶׁל הַשְּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית מִפְּרִישִׁים מֵהֶם מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְיִרְקוֹת שְׁנַלְקָטוּ אַחַר א' בְּתִשְׂרִי שֶׁל הַשְּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית מִפְּרִישִׁים מֵהֶם מַעֲשֵׂר עֲנִי ב.‏

☞ **הערות משנה סדורה** ☞

בז רש"י (ב ע"א ד"ה לירקות). וכתבו התוספות (ח ע"א ד"ה מה) לבאר בשני אופנים, מנין שא' תשרי הוא ראש השנה לענין זה: א. לענין מעשר דגן נאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר וגו' שנה שנה", וכן נאמר לגבי ראש השנה (דברים יא, יב): "עניי ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה" - כשם שראש השנה הוא בא' תשרי כך ראש השנה למעשר הוא בא' תשרי. ב. מאחר שחיוב מעשר תלוי בחיוב שנות שמיטה ויובלת, אם כן כשם שלענין שמיטה ויובל, ראש השנה הוא א' בתשרי, כך הוא הדין לענין מעשר. והטעם שלא הזכירה משנתנו גם מעשר דגן, ביאר המאירי (ב ע"א ד"ה באחד) שהוא משום שמעשר דגן הוא מהתורה ואילו מעשר ירק הוא מדברי חכמים, ומאחר שהתברר לנו לגבי ירק שראש השנה שלו הוא תשרי, מובן מאילו שכן הדין לענין מעשר דגן, שראש השנה שלו הוא תשרי, שהרי תיקנו מעשר ירק משום מעשר דגן. אך מכל מקום יש חילוק ביניהם, שירק נקבע לפי זמן הלקיטה ואילו דגן נקבע לפי הזמן שהביא שליש גידולו. (כח) פירוש המשניות להרמב"ם.

סדר הדורות

חבריו היו, רבי מאיר, רבי יהודה, רבי יוסי, רבי נחמיה, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי ורבי אליעזר בן יעקב, וכולם נתכנסו יחד באושא בזמן השמד ודרשו שם.

מחמת גזירת הרומאים נאלץ לברוח מביתו והתחבא יחד עם בנו רבי אלעזר במערה בפקיעין (בוקיע) שם הגו בתורה הקדושה יומם ולילה. במשך שלש עשרה שנים, ונעשה להם נס ונברא עבורם עץ חרובים, שבערב שבת היה נהפך לדלק תמרים, ומעין מים. בעת לומדם היו טומנים עצמם בחול עד צואריהם כדי שלא יתבלו בגדיהם, וכשעמדו להתפלל היו עוטים את בגדיהם לכבוד התפילה. כך ישבו ספונים במערה ועסקו בתורה, שלש עשרה שנה. מקובל כי אליהו הנביא היה בא אליהם כל יום ללמוד עמם.

דבק בתורה והגה בה יומם ולילה בלי הפסק. מסופר עליו שפעם עברו עליו ועל בנו יומיים תמימים ללא אכילה ושתיה מחמת היותם עסוקים בסודות התורה. הדיךן את תלמידיו לדבוק בעיקר והוא לימוד התורה, ולא לצפות לחיי תענוגות בעולם הזה.

נזהר מאוד בקדושת השבת, שלא לדבר בו דברים בטלים, וכשראה את אמו מדברת אמרה לה "שבת היום". העיד על עצמו שמימיו לא בטל שלוש סעודות של שבת. וכן לא עלה על יצועו טרם מחל לכל מי שציערו.

מבטל את גזירות המלכות, והקדוש ברוך הוא מקיים גזירותיו, ומצינו שאף פקד עקרות בזכות ברכתו.

העיד על עצמו ורק שאם יש בעולם שנים שהם "בני עליה" זה אני ובני, ואם יש בעולם ארם צדיק אחד זה אני. ושיכול לפסור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנברא עד עכשיו.

כל העלוינים והחתוננים תמנה: היה הוא רבי שמעון בן יוחאי שהוא מרעיט כל העולמות באור תורתו, מי יכול לעמוד בפניו בשעה שרבי שמעון פותח את פיו בתורה וכולם מקשיבים לקולו.

בימיו לא נראתה הקשת מפני זכותו שהגנה על דורו.

חיבר את ספר הזוהר, ואת ספרא דצניעותא, הנדפס בזוהר אחרי פרשת תרומה; רעיא מהימנא הנדפס בזוהר באמצע פרשת בהר; האדרא רבה קדישא הנדפס באמצע פרשת נשא, ואת האדרא זוטא קדישא הנדפס באמצע פרשת האזינו.

כמו כן חיבר את זוהר חדש, ואת סתרי אותיות ואת מדרש העלם, ואת סתרי תורה. בנוסף חיבר את תקוני זוהר שהם שבעים תיקונים על תיבת 'בראשית'. חיבורים נוספים: מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; אותיות רבי שמעון בן יוחאי. סתם 'ספרי' הוא רבי שמעון אליבא דרבי עקיבא.

מוזכר שלש מאות וששים וששה פעמים בכל המשנה, ובכל הש"ס אלפיים וחמש מאות וחמשים וארבע פעמים, ונמנה בין תשעים ואחד החכמים

מסכת ראש השנה פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים / משנה א

שינויי נוסחאות

דברי בית שמאי.
כן הוא כר"ף כתב יד, וכן משמע בתירוץ רב אשי בכבלי דף ח ע"א.
ובכתב יד מינכן ובכתב יד אוקספורד הגרסא 'דברי' בית שמאי.
בית הלל.
בכתב יד מינכן א גרס 'ז'בית הלל בוא"ו.

מסכת ראש השנה פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים / משנה א

מראה מקום

בחמשה עשר בו.
ירושלמי שביעית פרק ה הלכה א, ביכורים פרק א הלכה ו.

ראש השנה לאילן, פְּדֻבְרֵי בֵּית שְׁמַאי. בֵּית תַּחְלַת שָׁנָה לְפָרוֹת שְׁחִנְטוּ [הוֹצִיאוּ פְּרִי] לַעֲנִין דִּין עֶרְלָה וּמַעֲשֵׂר לְדַעַת בֵּית

הֵלֵל אוֹמְרִים, בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּוֹ:

שְׁמַאי, וְאֵלּוּ בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים: בְּט"וּ בַּשָּׁבָט.

‏

משנה סדורה

בְּאַחַד בַּשָּׁבָט חֵל רֵאשׁ הַשְּׁנָה לְאֵילָן לַעֲנִין שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים; א. שְׁאִין לְהַפְּרִישׁ תְּרוֹמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת מִפְּרוֹת שְׁחִנְטוּ [וְצִיאַת הַפְּרִי ב] אֵילָן עַד א' בַּשָּׁבָט, עַל פְּרוֹת שְׁחִנְטוּ לְאַחַר א' בַּשָּׁבָט^א, ב. פְּרוֹת שְׁחִנְטוּ לַפְּנֵי א' בַּשָּׁבָט מִשְׁתַּיְכִים לְגַבֵּי שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר לְשָׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, וּפְרוֹת שְׁחִנְטוּ לְאַחַר מִפֶּן מִשְׁתַּיְכִים לְשָׁנָה הַבָּאָה^ב. ג. תֶּאֱרִיךְ זֶה קוֹבֵעַ גַּם אֶת סִיּוּם אֲסוּר עֶרְלָה וְנִטְעַ רְבָעִי,

☞ **הערות משנה סדורה** ☞

כט כלומר שלאחר נפילת הפרח נראה הפרי. (מאירי ב ע"א ד"ה באחד בשבט). והביא יש מפרשים שהכונה להוצאת הפרח, וראה עוד במדור שיטות. וראה במדור ענינים מדוע הירק נקבע אחר לקיטה ואילו האילן אחר חנטוה. (ף) רש"י שם ד"ה לאילן. (א) רמב"ם (בפירוש המשנה). כלומר שמאחר וא' בשבט הינו ראש השנה לאילנות, נמצא שאם חנטו הפירות, למשל בתחילת השנה השלישית של השמיטה, לפני א' בשבט, אף על פי שנקטפו לאחר א' בשבט, דנים אותם כפירות של שנה שניה לשמיטה ונוהג בהם מעשר שני, ואילו הפירות שחנטו מא' בשבט ואילך נוהג בהם מעשר עני. (ג) כלומר שפירות שגדלו בשלוש שנותיו הראשונות של העץ, אסורים באיסור ערלה, ורק הפירות שחנטו לאחר א' בשבט בשנה הרביעית מאז שנטעו את העץ, אינם אסורים באיסור ערלה. כמו כן רק הפירות שחנטו לאחר א' בשבט בשנה החמישית לנטיעה, אין חלים עליהם דיני נטע רבעי. (גמרא י ע"א), ונלמד שם בדרשה. ולפי זה מה שאמרו שא' בתשרי הוא 'ראש השנה לנטיעה' זהו רק לענין שנה ראשונה, אך לענין פקיעת האיסור, נקבע דינו לפי א' בשבט. וראה עוד במדור שיטות, שנחלקו הראשונים האם דין זה נאמר רק באופן שלא עברו שלש שנים שלמות, כגון שנטע ארבעים וארבעה ימים לפני ראש השנה, או שגם אם עברו שלש שנים שלמות, לא פוקע האיסור עד א' בשבט. (ג) המאירי ב ע"א ד"ה באחד בשבט. (ד) שכן תקופת החורף מתחילה בטבת ומסתיימת בניסן, ועד ט"ו בשבט עבר חצי מתקופה זו, ולאחר זמן זה אין כח הקרירות חזק כל כך. (המאירי שם).

סדר הדורות

אשר בשמם נכתבו כל הדינים והקושיות והתקנות והגזירות בכל המשנה ונקראו ההלכות בשמם.

נפטר בי"ח איה, שהיא ל"ג בעומר, שהיה מתלמידי רבי עקיבא ומתו בימי הספירה, בשנת ג' אלפים תתפ"א וי"א בשנת תתק"כ. ומקום מנוחתו בכפר מירון במערה הקדושה. כשהכניסו את גופו הטהור למערת קבורתו, שמעו קול "זה האיש מרעיט הארץ מרגיז ממלכות, כמה מקטרגים שבשמים משתתקים ביום זה בגלגל, זהו רבי שמעון שאדונו משתבח בו בכל יום, אשרי חלקו למעלה ואשרי חלקו למטה, כמה אצורות עליונים גנוזים לו. עליו הישן ולא מן הישן על החדש. כיצד הוא עושה, צובר גורנו לתוכו, ונמצא תורם ומעשר מן החדש שבו על החדש שבו, ומן הישן שבו על הישן שבו. [נגל י ג ע"ג]

תנו רבנן, המורדר הנאה מחבירו לשנה, מונה שנים עשר חודש מיום ליום.

ואם אמר לשנה זו, אפילו לא עמד אלא בעשרים ותשעה באלול, כיון שהגיע יום אחד בתשרי, עלתה לו שנה. [נגל י ג ע"ג, ומספמא פרק א הלכה ט]

תלמידי שמאי דור אחר דור נקראו "בית" שמאי, על שם שתלמידי

האדם הם אנשי ביתו. ופעמים מצינו שנקראו בשם "זקני בית שמאי".

מימות הלל ושמאי, נחלקו הלומדים לשני ישיבות נפרדות, אלו הנגריים אחר הלל הזקן למדו בישיבתו, ואלו הנגריים אחר שמאי הזקן למדו בישיבתו, ומשרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות.

שנו חכמים

בחמשה עשר בו.
תנו רבנן, אילן שחנטו פירותיו קודם חמשה עשר בשבט, מתעשר לשנה שעברה, אחר חמשה עשר בשבט, מתעשר לשנה הבאה.
אמר רבי נחמיה, כמה דברים אמורים, באילן שעושה כעין שתי בריכות. אבל אילן העושה בריכה אחת, כגון דקלים ויתים וחרובין, אף על פי שחנטו פירותיהן קודם חמשה עשר בשבט, מתעשרים לשנה הבאה. [נגל טו ע"ג]

תנו רבנן, מעשה רבכי עקיבא שליקט אחרוג באחד בשבט, ונהג בו שני עישורין, אחד כדברי בית שמאי, ואחד כדברי בית הלל. רבי יוסי בר יהודה אומר, לא מנהג בית שמאי ובית הלל נהג בה, אלא מנהג רבן גמליאל ורבי אליעזר נהג בה.
דתנן [ביכורים פרק ב' משנה ו'], אחרוג שוה לאילן בשלשה דרכים, ולירק בדרך אחד. שוה לאילן בשלשה דרכים, לערלה, ולרבעי, ולשביעית. ולירק בדרך אחד, שבשעת לקיטתו עישורו, דברי רבן גמליאל. רבי אליעזר אומר, אחרוג שוה לאילן לכל דבר. [נגל י ג ע"ג, ועי"ז צינזשלי פרק א הלכה ט]

רבי שמעון בן אלעזר אומר, ליקט אחרוג ערב חמשה עשר בשבט עד שלא תבוא השמש, וחזר וליקט משתבוא השמש, אין תורמין ומעשרין מזה על זה, לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. היתה שלישיית כנסת לרביעית, שלישיית מעשר ראשון ומעשר עני, רביעית מעשר ראשון ומעשר שני. [נגל י ג ע"ג, ועי"ז ומספמא פרק א הלכה ט]